

LE CORBUSIER

Le Corbusier

(1887-1965)

La pintura: "ce labeur secret"

" 30 ANYS DE GALERIA "

Exposició:

Del 18 de novembre de 2008 al 10 de gener de 2009.

Inauguració:

Dimarts 18 de novembre de 2008 a les 19 hores.

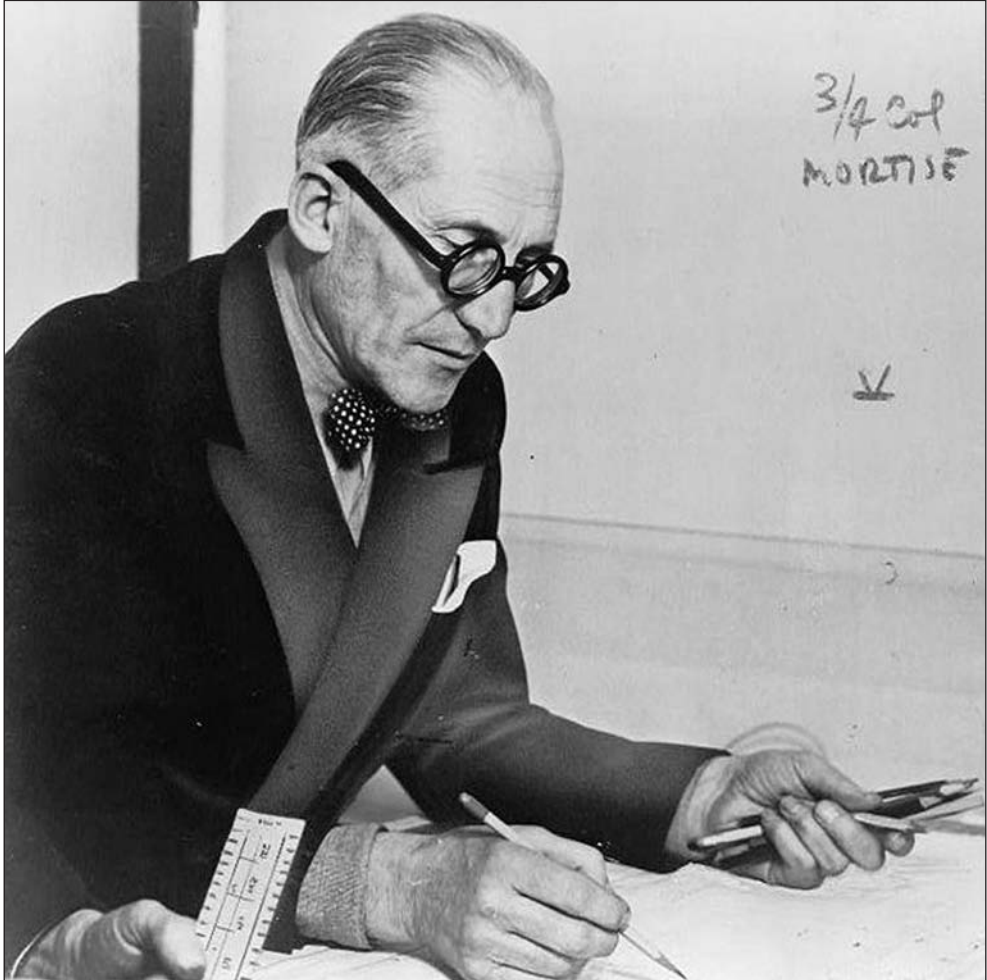
SALA DALMAU

Consell de Cent, 349 - 08007 Barcelona - Tel.: 93 215 45 92 - Fax: 93 487 85 03
e-mail: arte@saladalmu.com · www.saladalmu.com

© Catàleg i Coordinació: Sala Dalmau galeria d'art. Barcelona.
© Fotos de l'artista: Fondation Le Corbusier París. © Textos: els autors.

je pense que si l'on accorde
quelque signification à mon œuvre
d'architecte, c'est à ce laborieux
secret qu'il faut en attribuer
la valeur profonde

L-C 1948

Le Corbusier dissenyant els plànols pel projecte del Palau de les Nacions Unides.
New York. 1947.

L'art, una praxi lliure

Cada dia de la meua vida ha estat dedicat, en part, al dibuix. Mai no he deixat de dibuixar i de pintar, i busco els secrets de la forma allà on pugui trobar-los. No cal buscar en un altre lloc la clau dels meus treballs i de les meves recerques.

L-C (1965)

Malgrat que cada vegada més el polifacètic Le Corbusier és apreciat com a artista plàstic, la rellevància de la seva arquitectura i del seu urbanisme fan que aquestes dimensions de la seva obra encara prevalguin sobre tota altra. I tot i que és evident que allò que el va fer famós és l'arquitectura i l'urbanisme, sense oblidar el disseny, a l'hora d'avaluar-lo no podem prescindir de la seva àmplia obra plàstica, que inclou la pintura, el dibuix, el gravat, l'escultura, el collage, etc., especialment perquè com repetia "és en l'exercici de les arts plàstiques on he trobat la saba intel·lectual del meu urbanisme i de la meua arquitectura".

Biogràficament, Le Corbusier va coincidir amb el cubisme, el neoplasticisme, el constructivisme, la bauhaus, però ja el 1918 juntament amb el seu amic Amédée Ozenfant publicà el manifest "Après le cubisme", conscient que calia anar més enllà d'on havia arribat el cubisme, transformat en aquells moments en un manierisme víctima d'una gramàtica i una sintaxis constrenyedores. Per això defensaven el **purisme**, corrent de nova creació que intentava establir una relació harmoniosa entre la tradició estètica i la civilització maquinista i propugnava la consecució d'obres de valor universal, simples, depurades, on el procés mental no inhibís l'espontaneïtat expressiva.

En el fons, el purisme era una reacció al denominat "cu-cubisme", aquell cubisme que només sabia repetir-se a si mateix i contra el que lluitava Le Corbusier, que cada cop es revelava més intuïtiu i es deixava endur per un flux lliure de línies i colors en el que l'emotivitat tenia més importància que la racionalitat, i que sempre amagava un humanisme, una emoció i una concepció metafísica de l'existència. No ens hauria de sorprendre, doncs, que així com qualificava les seves cases com a "màquines per a viure", es referís a la seva pintura com a "màquines per a commoure".

En les obres de totes les etapes de la producció plàstica de Le Corbusier s'hi amaga una dualitat que busca la ponderació entre la voluntat constructiva que tracta d'agrupar i ordenar les formes i alhora una imperiosa necessitat de llibertat expressiva, quasi lúdica. També trobem en totes elles uns elements que al llarg dels anys es mantenen invariables, els que ell denomina "objectes-tema", als que tornarà una i altra vegada per a construir sèries, proposar repeticions o variacions, estudiar les relacions formals i la unitat de composició, en una oscil·lació entre el figuratiu i l'abstracte, en la que el món real acaba

trionfant. Són vasos, gerres o plats, instruments musicals, llibres i pipes en una primera època, còdols, pinyes i petxines, més tard, a partir del 1928, la dona i, finalment, en els anys cinquanta, el brau, d'indubtable influx picassà.

Unes referències tècniques i temàtiques presents així mateix en la selecció d'obres sobre paper que conformen aquesta exposició. Un simple repàs a aquesta tria ens farà adonar del pes específic que té en la producció de Le Corbusier la figura de la dona, que va més enllà del fet plàstic. La dona va ser per a Le Corbusier model i musa i si la seva obra va abandonar la severitat inicial per a esdevenir més emotiva i sensual és, sens dubte, a causa de la influència de la dona.

Ho podem apreciar en les tres versions de l'obra "Deux femmes nues sur la plage", dels anys 1951, 1952 i 1955, en les que de la mateixa manera advertirem la particular forma de treballar de l'artista que, com hem dit, al llarg dels anys recuperava uns temes determinats i els repensava, formulant solucions plàstiques diferents, tant en el sistema compositiu, com en els colors. Un procedir que constatem igualment en els dos pastels de l'any 1952 denominats "Etude pour Taureau IV" i a les tres peces del 1960 titulades "Guitariste".

I no podem tancar aquest comentari sense subratllar la presència de la primera versió de la "Chute de Barcelone", realitzada el 1939 a partir de les fotografies que els diaris francesos van publicar de la caiguda de Barcelona en mans dels feixistes el 25 de gener del 1939. I si fem aquest esment específic és perquè no és només l'obra amb la que Le Corbusier va posar de manifest el seu suport a la causa republicana, sinó perquè en ella descobrim les constants abans esmentades: la presència de la dona i la recreació d'uns temes concrets (també en va fer diverses variants).

I és que, en el fons, el procés pictòric seguit per Le Corbusier és la crònica d'un allunyament dels conceptes dogmàtics, perquè cada cop prescindia més de les normes i deixava que les coses s'expressessin per elles mateixes, amb el propòsit de buscar allò que en deia la "reacció poètica".

Daniel Giralt-Miracle.

Barcelona, setembre de 2008. *(Traduït al castellà a la pàg 22)*

1. Icône. 1947. Gouache, vernís negre i grattage sobre paper. 62,5 x 48 cm.

2. Deux femmes nues sur la plage. 1952. Tinta i collage sobre paper. 18 x 22,8 cm.

3. Etreinte, cordage, nature morte et poissons. 1932. Pastel i llapis sobre paper. 20,7 x 31,5 cm.

Sur la notion de Mariage des Contours

La noción de «Mariage des contours» es el tema de una investigación pictórica iniciada por Le Corbusier (con Amédée Ozenfant) en la época purista (años veinte), y permanentemente presente en su obra durante décadas en dibujo, pintura y collage. Consiste en hallar gráficamente un contorno común, en la realidad inexistente, a dos formas yuxtapuestas o que aparecen como tales al hallarse situadas en dos dimensiones, especialmente gracias a la perspectiva. Le Corbusier consigue así dibujar con un mismo y único trazo las formas de una mujer vista en la lejanía coincidiendo con la silueta de un personaje situado en primer plano de la misma composición.

Este juego pictórico nace claramente de la experiencia del arquitecto, que ante todo debe pensar, en cuanto concibe y dibuja una pared, que ésta última será vista y vivida según sus dos caras y no según una sola. De igual forma, cada uno de los dos lados de un trazo tiene pues su autonomía, su significado y su existencia propios.

Este interés por la línea que dibuja dos perfiles, este concepto del «Mariage des contours» típicamente gráfico, se materializa por un simple trazo durante los años de preguerra en las naturalezas muertas, pero aún más en las representaciones de grupos de mujeres de mediados de los años treinta. A continuación evoluciona progresivamente y a menudo da paso, en los collages de los años cincuenta y sesenta, a un trabajo en el que da mayor o menor autonomía al dibujo con respecto al contorno del trozo de papel recortado.

Eric Mouchet. París, Juliol 2008.

4. Couple enlacé. 1944. Pastel lavé i tinta sobre paper. 27 x 20,4 cm.

5. Chute de Barcelone (I). 1939. Oli sobre tela. 27 x 46 cm.

6. Deux femmes nues étendues. 1951. Pastel i llapis sobre paper.
26,9 x 41 cm.

La figura femenina

Indudablemente sensible a la fascinación femenina, Le Corbusier empezará a incorporar mujeres en su obra a partir de finales de los años veinte, cuando el ciclo iniciado por el Purismo ya habrá quedado atrás. Aparecerán con formas vagamente inspiradas en Léger, en las que las sinuosidades de sus cuerpos recordarán a las de las naturalezas muertas.

Pero pronto, se harán cada vez más libres y, sea a través de los apuntes de viajes, en los que aparecerán los retratos de aquellas mujeres de color que tanto le apasionaron, o bien sea a través de una investigación formal, meditada y autónoma, constituirán uno de los temas más estudiados por Le Corbusier. Las representará de mil maneras, pero siempre con una visión mediterránea, solar, pánica, primigenia fuente creadora, de formas generosas y expresivas, una especie de diosa de la tierra, cuyas formas sinuosas inspiraran a Le Corbusier en centenares y centenares de obras.

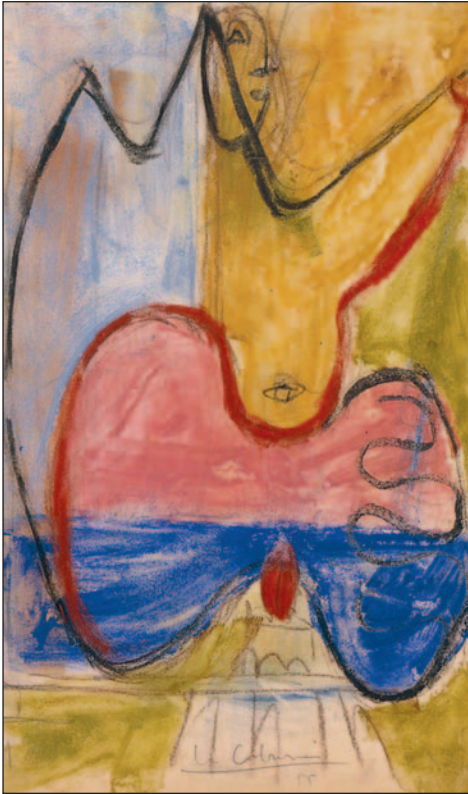
VV.AA Le Corbusier dipinti e disegni. Alesandria, Palazzo Monferrato. Ed. Mondadori Electa, 2007, p.70.

7. Femme avec barque dans le lointain.
1938. Pastel lavé, tinta i llapis sobre paper. 20,8 x 30,7 cm.

8. Deux femmes nues sur la plage.
1955. Pastel lavé, tinta i llapis sobre paper. 20,5 x 26,8 cm.

9.

9. Icône. 1955. Pastel gras, pastel lavé i
llapis sobre paper. 34,2 x 20,2 cm.

10. Deux femmes. 1947. Pastel sobre
paper. 26,9 x 20,4 cm.

11. Portrait Ozon et Georges. 1944.
Pastel sobre paper. 26,9 x 21 cm.

10.

11.

Toros

Le Corbusier insistía en narrar el surgimiento de sus cuadros de toros como un acontecimiento producto del azar: la idea habría nacido "... de un cuadro de 1920 vertical cuya fotografía fue mirada horizontalmente. Y, de una cosa a otra, treinta años después, teniendo en mente otro asunto, y muy particularmente por la utilidad en materia de figuras humanas de disponer de un "bestiario", nacieron deformaciones sucesivas. Y un buen día el descubrimiento de un toro sobre mis pinturas aparece totalmente fuera de mi control". Pero lo cierto es que la imagen del toro ocupa un papel importante en el simbolismo cada vez más complejo de la obra plástica corbusieriana, representando al mismo tiempo la fuerza de la resurrección primaveral frente a la oscuridad invernal, la naturaleza en continuo cambio y movimiento y la masculinidad frente a los aspectos femeninos del cosmos.

Juan Calatrava "*Le Corbusier y Heidi Weber: el sentido de una exposición*". Le Corbusier Museo y Colección Heidi Weber. MNCARS. Madrid, 2007, p.27.

12. *Femme et taureau enlacés*. 1952. Bolígraf, oli i collage sobre paper.
21,5 x 34,5 cm.

13.

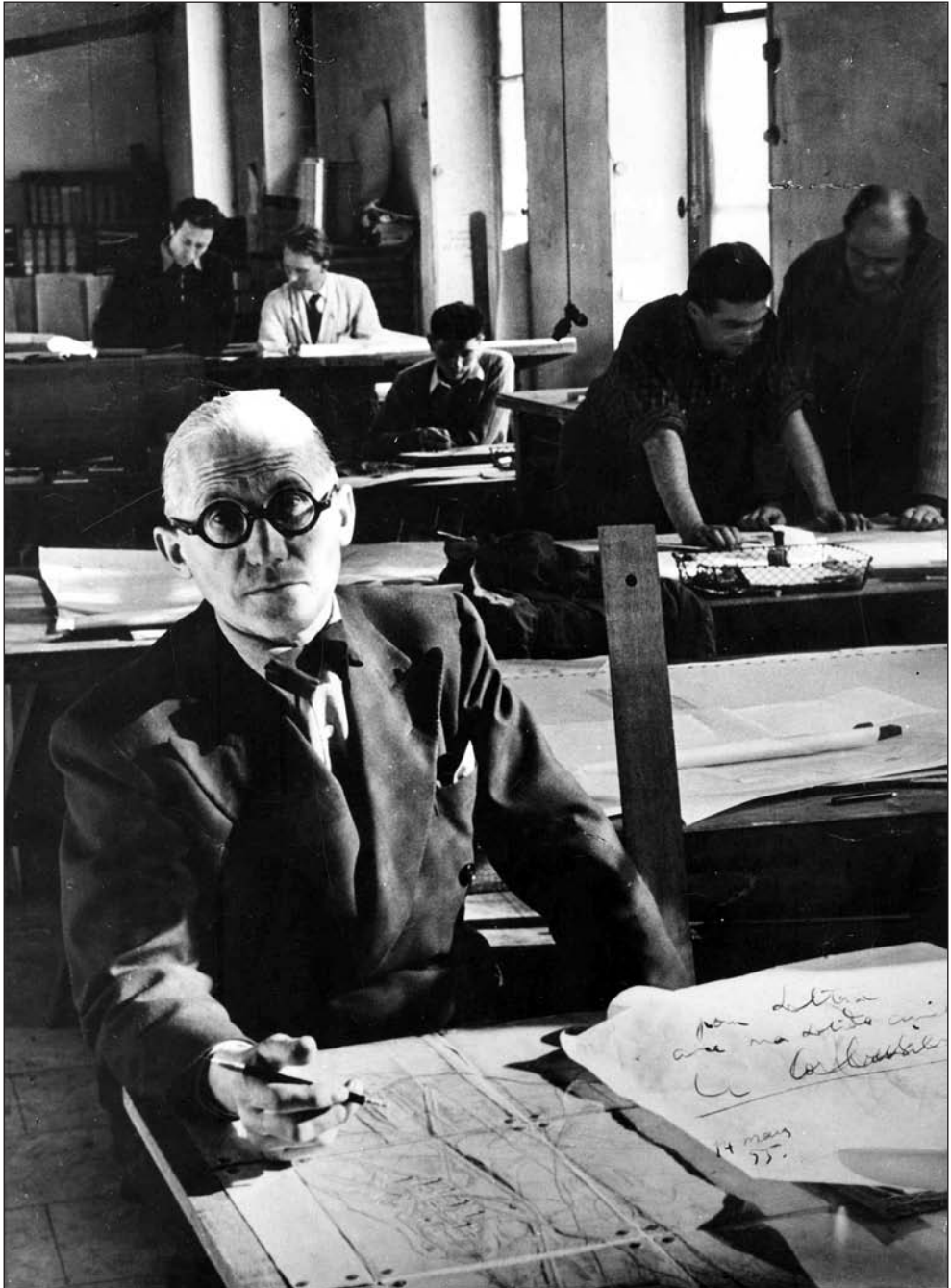

14.

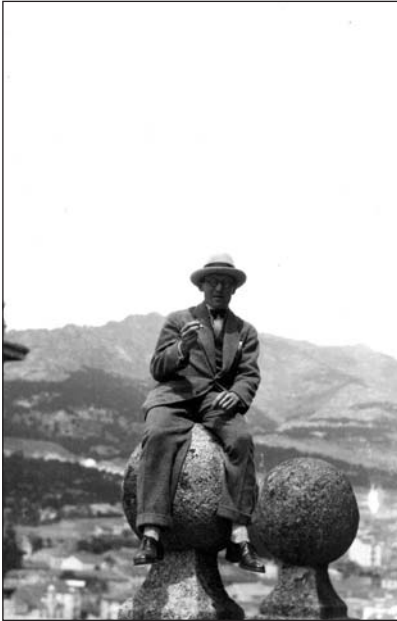

15.

13. Etude pour Taureau IV. 1952. Pastel lavé i llapis sobre paper. 33,5 x 21,7 cm.
14. Etude pour Taureau IV. 1952. Pastel lavé i llapis sobre paper. 33,2 x 21,5 cm.
15. Taureau. 1952. Pastel i llapis sobre paper. 21,4 x 34,1 cm.

Le Corbusier al seu estudi del carrer Sèvres a París. 1955.

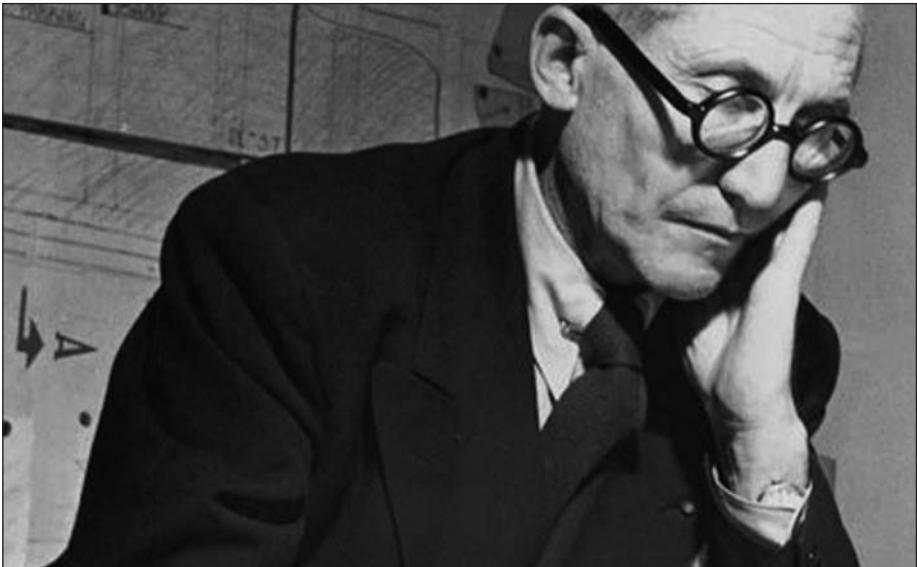
a.

b.

c.

d.

- a. Le Corbusier a l'Escorial, (Espanya). 1927.
b. Le Corbusier amb uns amics a Bogotà. 1950-1951.
c. Le Corbusier de vacances a Picquery, Bassin d'Arcachon, (França). 1928.
d. Le Corbusier. New York. 1947.

LE CORBUSIER

1887 Charles-Edouard Jeanneret, conegut com Le Corbusier, neix a La Chaux-de-Fonds (Suïssa) el 6 d'octubre de 1887, en el si d'una família d'esfaltadors vinculada a la indústria del rellotge.

1900 Cursa estudis de gravat per a la indústria del rellotge a l'Escola d'Art; un dels seus professors serà el pintor L'Esplattienier, que dirigeix Le Corbusier cap a l'arquitectura.

1907-1911 Finalitza els seus estudis i realitza una sèrie de viatges per Europa, fent estades als estudis dels grans arquitectes moderns. A París treballa com a dissenyador a l'estudi d'Auguste Perret. A Viena entra en contacte amb el món de la Secessió vienesa. A Berlín (1910-1911) freqüenta l'estudi de Peter Behrens, on coneix a Gropius i a Mies van der Rohe, i a Munic visita l'exposició *Deutscher Werkbund*. Viatja per Itàlia, els Balcans, Grècia i Turquia. És un període de formació i de descobertes fonamentals per a l'evolució de Le Corbusier.

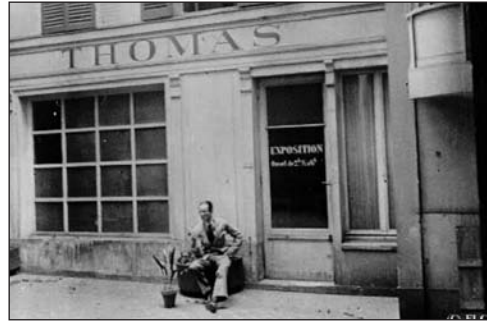
1911-1916 Comença la carrera d'arquitectura a La Chaux-de-Fonds. Pinta aquarel·les de temàtica intimista o mitològica d'inspiració fauvista i cubista.

1917 Fixa la seva residència a París.

1918 Coneix a Amédée Ozenfant que l'inicia en la pintura. Es reafirma així la seva vocació pictòrica.

Els dos amics, Ozenfant i Jeanneret publiquen com a reacció al cubisme el manifest "Après le cubisme" que serà el fonament de la seva pintura *purista*, basada en el rigor i la puresa de les composicions.

Desenvolupen la tècnica "unió de contorns" dels objectes: els objectes estan units per un contorn comú sense deformar-se. Al desembre exposa a la galeria Thomas de París.

Le Corbusier davant la galeria Thomas. París, 1918.

1920 Juntament amb Ozenfant i Paul Dermée funda la revista "L'Esprit Nouveau", que es publicarà fins al 1925 (any de la ruptura amb Ozenfant).

Amédée Ozenfant, Albert Jeanneret i Le Corbusier (dreta). Villa Jeanneret-Perret, La Chaux de Fonds, 1919.

Le Corbusier participa així en una època fèrtil en noves teories socials i pictòriques i expandeix els conceptes puristes per Europa i Amèrica.

Comença la seva feina com arquitecte, malgrat no ha finalitzat els seus estudis d'arquitectura.

1921 Exposava amb Ozenfant a la galeria Druet de París. Serà ja una pintura madura.

1922 Participa al *Salon des Indépendants*. Se centra en l'arquitectura, obre el seu estudi d'arquitectura amb el seu

cosí Pierre Jeanneret. Aquest any coneix a Yvonne Gallis.

Le Corbusier i la Yvonne a finals dels anys 20.

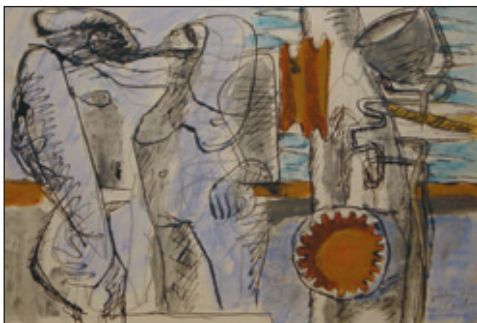
1923 Entra en contacte amb el col·leccionista de pintura cubista Raoul La Roche, pel qual realitzarà la "Villa La Roche" (1923).

Exposa de nou amb Ozenfant a la galeria *L'Effort moderne* de Leonce Rosenberg a París.

1925 Es trenca l'amistat amb Ozenfant. La seva pintura purista entra en una nova fase.

Malgrat que aquest any es tanca la revista "L'Esprit Nouveau", Le Corbusier continua investigant els principis puristes a la seva pintura.

Passarà de representar els objectes industrials (ampolles, gots...) o els objectes típics cubistes com la guitarra... que tant havia treballat, a representar, cap a 1928, la figura femenina: una dona hieràtica i escultural.

16. Femmes appuyées à la rambarde et engrenage. 1936.

Coincideix amb Fernand Léger, un dels seus grans amics, en la recerca de noves metes artístiques a partir de la funció dels colors en l'arquitectura, fent-se inevitables les influències de l'un en l'altre, sobretot durant les dècades dels anys 20 i els anys 30.

1926 Realitza una sèrie d'aquarel·les sobre el tema del Music-Hall.

1927 Viatja a Madrid i dona unes conferències a la *Residencia de Estudiantes de Madrid* on coneixerà a l'arquitecte Josep Lluís Sert. Aquest li proposa donar una conferència a Barcelona, fet que li permetrà conèixer l'obra d'Antoni Gaudí.

1928 És membre fundador del CIAM, *Congrés Internacional d'Arquitectura Moderna*, a La Sarraz (Suïssa).

Finalitza el seu període purista i apareix amb força la figura humana a la seva obra. Fa servir el pseudònim Le Corbusier per firmar les seves pintures.

Le Corbusier (a la dreta) amb membres del CIAM, a La Sarraz. 1928.

1929 Al 1929 i durant els anys 30, comença una sèrie de grans viatges per donar a conèixer les seves teories urbanístiques. Viatja per Amèrica Llatina, Àfrica del Nord i el Sud de França.

Pel que fa a la plàstica, incorpora noves imatges: els "objectes a reacció poètica": són objectes que la natura forma i deforma, com pedres erosionades,

arrels, fustes... S'aproxima al surrealisme en quant al concepte estètic: la integració de formes orgàniques en un espai pictòric irreal.

Le Corbusier al costat de Josephine Baker a Rio de Janeiro, 1929.

Le Corbusier veu en tot això la presència dels cossos en l'espai. Aporta nous temes i noves estètiques: la vida triomfa sobre la geometria.

En aquests viatges, s'enfronta a una realitat humana més elemental, la de l'home davant l'horitzó i l'home davant el mar.

Un segon punt d'interès d'aquests anys és el desenvolupament que fa de la seva tècnica "unió de contorns", ara aplicat al tema de la dona.

1930 Viatja per Espanya amb Fernand Léger, el seu cosí Pierre Jeanneret i el seu germà Albert. Es casa amb Yvonne Gallis.

Fernand Léger, Pierre Jeanneret i Le Corbusier (dreta). Espanya, 1930.

1931 La figura femenina es converteix definitivament en la temàtica principal de la seva obra; sorgeix la sèrie "Icônes". La figura femenina és més dinàmica.

1932 Le Corbusier, des del seu primer contacte amb l'arquitecte Sert, tindrà un vincle especial amb Barcelona.

La seva admiració per l'obra de Gaudí, la participació en el Congrés del CIRPAC, *Comité Internacional per la Resolució dels Problemes de l'Arquitectura Contemporànea*, impartint una conferència sobre urbanisme, i molt especialment, el projecte del pla Macià per una zona residencial de Barcelona.

També en la plàstica hi ha una obra que el lliga a la nostra ciutat: al 1939 pinta la caiguda de la ciutat de Barcelona.

La figura de la dona, plena de simbolisme, de nou omple la seva obra.

Recepció del president Francesc Macià als membres del CIRPAC. Barcelona, 1932.

1935-1936 Primers collages i dibuixos per a tapisseries. Estudia l'aplicació de tècniques artístiques a la indústria i l'arquitectura.

Primera pintura mural a casa de l'arquitecte Jean Badovici a Vezelay. Treballa pel govern de Brasil i col·labora en diferents projectes com el Musée National d'Art Moderne de París.

1938 Exposició retrospectiva de la seva obra plàstica a la *Kunsthau*s de Zurich. Exposició a la galeria *Balaÿ et Carré* de París i edició de la primera monografia

sobre la seva obra "Le Corbusier, oeuvre plasti-que" amb textos de Jean Badovici i del mateix Le Corbusier.

Fa una sèrie de vuit murals a la casa de Eileen Gray i Jean Badovici a Roquebrune Cap-Martin.

1940 Durant la II Guerra Mundial canvia de residència, es trasllada primer a Vezelay i després a Ozon (Pirineu francès). Allà treballarà en el camp de l'escultura.

17. *Nature morte*. 1951.

1945 En aquest nou camí serà imprescindible la figura de l'escultor Joseph Savina que farà en tres dimensions els projectes de Le Corbusier titulats Ozon o Ubu.

Un altre punt d'investigació d'aquests anys és la separació que farà entre el traç del dibuix i les zones de color, la utilització del color per plans.

Aquest estudi també es reflecteix a la seva obra arquitectònica com és la *Unité d'habitation* de Marsella.

Acabada la guerra la seva pintura arriba a una nova síntesi.

Le Corbusier es troba en un entorn rural, envoltat de natura, que li ofereix nous materials i el portarà a un tema nou: els toros i el minotaure.

La influència d'*El Guernika* i l'atzar el portaran, més tard, a desenvolupar aquest tema de gran simbolisme a la seva obra plàstica.

1948 Serà un any important en la recerca pictòrica de Le Corbusier.

Està treballant en el llibre "Poème de

l'angle droit" que el portarà a realitzar un mural al pavelló suís de la Ciutat Universitària de París.

Pierre Beaudoin l'anima a crear cartrons per a tapissos, que des d'aleshores seran teixits a Aubusson. Serà una concepció dels tapissos com "mural dels temps moderns" que ell anomena *muralnomad*: una pintura mural mòbil, que pot canviar d'emplaçament com ho fa l'home modern.

1950 Publica *Modulor*, que és el resultat d'una recerca sobre les proporcions, tema recurrent en el seu treball.

1951 Comença a treballar sobre Chandigarh, la nova capital del Punjab, l'Índia. Serà un any de canvis importants en la seva pintura, concretament en els nous temes que aborda. Inicia la seva gran sèrie anomenada *Taureaux*. La introducció i desenvolupament d'aquest tema fins a 1963 ens portarà unes pintures poètiques, misterioses i geomètriques, fruit de les influències de l'Índia, del món mediterrani i de la mitologia clàssica.

Un altre tema de maduresa de Le Corbusier és el de la mà. La representació de la mà oberta, marcada pel seu pensament "Plein main j'ai reçu plein main je donne".

La mà és el punt de contacte entre l'arquitecte i el món, i l'òrgan que li permet a aquest donar i rebre.

18. *La main ouverte*. 1951.

1952 Construeix el seu refugi d'estiu el "Cabanon" a Roquebrune Cap Martin.

1953 Exposició al Musée d'Art Moderne de París, a la qual seguiran moltes altres exposicions en tot el món.

1954 Exposició a la Kunsthalle de Berna.

Le Corbusier a casa de l'esmaltador Jean Martin, a Luynes, 1954.

1955 Publica el llibre litogràfic *Le poème de l'angle droit*, una recapitulació de la seva trajectòria i un resum de les seves idees entorn a la creativitat artística i arquitectònica.

Consagració de la capella Ronchamp.

1957 Exposició a la Kunsthaus de Zurich.

1958-1961 Al 1958 Heidi Weber entra en contacte amb Le Corbusier per editar els seus mobles encarregant-se'n ella de la producció. L'anima a endinsar-se en el món del gravat i li proposa dissenyar un pavelló d'exposicions per a les seves obres: el Heidi Webber Museum - Centre Le Corbusier a Zurich, que representarà una unitat harmònica entre arquitectura, pintura i escultura. Aquest edifici s'inaugurarà el 15 de juliol de 1967.

1962-1963 Exposició al Musée d'Art Moderne de París.

1965 Mor el 27 d'agost a Roquebrune-Cap Martin, al sud de França, mentre es banyava al mar.

19. *Guitariste.* 1960.

20. Couple et nature morte.1953. Pastel i llapis sobre paper.
34,5 x 21,9 cm.

El arte, una praxis libre

*Cada día de mi vida ha estado dedicado, en parte, al dibujo. Nunca he dejado de dibujar y de pintar, y busco los secretos de la forma allí donde pueda encontrarlos. No es necesario buscar en otro sitio la clave de mis trabajos y de mis pesquisas.
L-C (1965)*

A pesar de que el polifacético Le Corbusier es considerado cada vez más como artista plástico, la relevancia de su arquitectura y de su urbanismo hace que estas dimensiones de su obra todavía prevalezcan sobre cualquier otra. Y a pesar de que es evidente de que lo que le hizo famoso es la arquitectura y el urbanismo, sin olvidar el diseño, a la hora de evaluarlo no podemos prescindir de su extensa obra plástica, que incluye pintura, dibujo, grabado, escultura, collage, etc., especialmente porque como repetía "es en el ejercicio de las artes plásticas donde he encontrado la sabia intelectual de mi urbanismo y de mi arquitectura".

Biográficamente, Le Corbusier coincidió con el cubismo, el neoplasticismo, el constructivismo, la bauhaus, pero ya en 1918 juntamente con su amigo Amédée Ozenfant publicó el manifiesto "Après le cubisme", consciente de que era necesario ir más allá de donde había llegado el cubismo, transformado en aquellos momentos en un manierismo víctima de una gramática y una sintaxis constreñidoras. Por ello defendió el **purismo**, como una corriente de nuevo cuño que intentaba establecer una relación armoniosa entre la tradición estética y la civilización maquinista y propugnaba la consecución de obras de valor universal, simples, depuradas, en las que la espontaneidad expresiva no se viera coartada por el proceso mental.

En el fondo, el purismo era una reacción al denominado "cu-cubismo", aquel cubismo que sólo sabía repetirse a sí mismo y contra el que luchaba Le Corbusier, que cada vez se revelaba más intuitivo y se dejaba llevar por un flujo libre de líneas y colores en el que la emotividad tenía más importancia que la racionalidad, y que siempre escondía un humanismo, una emoción y una concepción metafísica de la existencia. No debería sorprendernos, pues, que de la misma forma que calificaba sus casas como "máquinas para vivir", se refiriera a sus pinturas como "máquinas para conmovier".

En las obras de todas las etapas del corpus plástico de Le Corbusier se esconde una dualidad que busca la ponderación entre la voluntad constructiva que trata de agrupar y ordenar las formas, a la par que una imperiosa necesidad de libertad expresiva, casi lúdica. También encontramos en todas ellas unos elementos que a lo largo de su trayectoria se mantienen invariables, los que él denominó "objetos-tema", a los que volvía una y otra vez para construir series,

proponer repeticiones o variaciones, estudiar las relaciones formales y la unidad de composición, en una oscilación entre lo figurativo y lo abstracto, en la que acaba triunfando el mundo real. Son vasos, jarrones, instrumentos musicales, libros y pipas en una primera época, guijarros, piñas y conchas, más tarde, la mujer, a partir de 1928 y, finalmente, en los años cincuenta, el toro, de indudable ascendencia picassiana.

Unas referencias técnicas y temáticas presentes así mismo en la selección de obras sobre papel que conforman esta exposición. Un simple repaso a ellas nos hará percibir el peso específico que tiene en la producción de Le Corbusier la figura de la mujer, que va más allá del hecho plástico. La mujer fue para Le Corbusier modelo y musa y si su obra fue abandonando la severidad inicial para adquirir más emotividad y sensualidad es, sin lugar a dudas, a causa de la influencia de la mujer.

Lo podemos apreciar en las tres versiones de la obra "Deux femmes nues sur la plage", de los años 1951, 1952 y 1955, en las que del mismo modo advertimos la particular forma de trabajar del artista que, como hemos dicho, a lo largo de los años recuperaba unos determinados temas, para repensarlos y formular soluciones plásticas distintas, tanto en el sistema compositivo, como en los colores. Un método que constatamos igualmente en los dos pasteles del año 1952 denominados "Etude pour Taureau IV" y en las tres piezas de 1960 tituladas "Guitariste".

No podemos cerrar este comentario sin subrayar la presencia de la primera versión de la "Chute de Barcelone", realizada en 1939 a partir de las fotografías que los diarios franceses publicaron de la caída de Barcelona en manos de los de los fascistas el 25 de enero de 1939. Y si hacemos esta mención específica es porque no es sólo la obra con la que Le Corbusier puso de manifiesto su apoyo a la causa republicana, sino porque en ella descubrimos las constantes antes citadas: la presencia de la mujer y la recreación de unos temas concretos (también hizo diversas variantes).

Y es que, en el fondo, el proceso pictórico seguido por Le Corbusier es la crónica de un distanciamiento de los conceptos dogmáticos, ya que cada vez prescindía más de las normas y dejaba que las cosas se expresaran por ellas mismas, con el propósito de indagar en lo que llamaba "reacción poética".

Daniel Giralt-Miracle.

Barcelona, septiembre 2008.

Le Corbusier

AGRAÏMENTS

Galerie Zlotowski. París.
Eric Mouchet. París.
Michel Richard. Director Fondation Le Corbusier. París.
Daniel Giralt Miracle. Barcelona.
Juan Calatrava. Granada

Fundació
BancSabadell

 Generalitat de Catalunya
**Institut Català
de les Indústries Culturals**

SALA DALMAU

SALA DALMAU

Consell de Cent, 349 - 08007 Barcelona - Tel.: 93 215 45 92 - Fax: 93 487 85 03
e-mail: arte@saladalmau.com · www.saladalmau.com